

ordinatur ad conservationem persone: & ideo abstinentia cibi directe potest vergere in periculum persone. Unde ex hac ratione recipit votum abstinentie dispensationem. Sed coitus non ordinatur directe ad conservationem persone, sed ad conservationem speciei: unde nec directe abstinentia coitus per continentiam vergit in periculum persone. Sed si per accidens ex ea aliquid periculum personale accidat, potest aliter subveniri, scilicet per abstinentiam, vel alia corporalia remedia.

Ad quartum dicendum, quod religiosus qui fit Episcopus, sicut non absolvitur à voto continentie, ita nec à voto paupertatis: quia nihil debet habere tamquam proprium, sed sicut dispensator communiam bonorum Ecclesie: similiter etiam non absolvitur à voto obedientie; sed per accidens obedire non tenetur, si superiorem non habeat; sicut nec Abbas monasterii, qui tamen non est ab obedientie voto absolutus.

Auctoritas vero Ecclesiastica, quæ in contrarium obijcitur, intelligenda est quantum ad hoc quod nec secunditas carnis, nec aliquid corporale bonum est comparandum bono continentie, quæ inter bona animæ computatur, ut Augustinus dicit in Lib. de sanct. virg. (cap. vii. & viii. & Lib. de bono conjug. cap. xxi.) Unde signanter dicitur, *anima continentis, non carnis continentis.*

ARTICULUS XII. 481

Utrum ad commutationem, vel dispensationem voti requiratur prælati auctoritas.

Sup. art. 1. ad 3. & IV. dist. xxxviii. quæst. 1. art. 1. quæst. 1. ad 4. & art. 4. quæst. 1. cor. & ad 2. & quæst. 4. per tot.

Ad duodecimum sic proceditur. Videtur quod ad commutationem, vel dispensationem voti non requiratur prælati auctoritas. Aliquis enim potest intrare religionem absque auctoritate alicujus superioris prælati. Sed per introitum in religionem absolvitur homo à votis in sæculo factis, etiam à voto terre sanctæ. Ergo voti commutatio, vel dispensatio potest esse absque auctoritate superioris prælati.

2. Præterea. Dispensatio voti in hoc consistere videtur quod determinatur in quo casu votum non fit observandum. Sed si prælatus male determinet, non videtur esse votens absolutus à voto: quia nullus prælatus potest dispensare contra præceptum divinum de implendo voto; ut dictum est (art. 10. hujus quæst. ad 2. & art. præc.) Similiter etiam si aliquis propria auctoritate recte determinet, in

quo casu votum non fit implendum, non videtur voti teneri: quia votum non obligat in casu in quo habet pejorem eventum, ut dicitur (art. 2. huj. quæst.) Ergo dispensatio voti non requirit auctoritatem alicujus prælati.

3. Præterea. Si dispensare in voto pertinet ad potestatem prælatorum, pari ratione pertinet ad omnes. Sed non pertinet ad omnes dispensare in quolibet voto. Ergo non pertinet ad potestatem prælatorum dispensatio voti.

Sed contra. Sicut lex obligat ad aliquid faciendum, ita & votum. Sed ad dispensandum in præcepto legis requiritur superioris auctoritas, ut supra dictum est (1. 2. quæst. xcvi. art. 4.) Ergo pari ratione etiam in dispensatione voti.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. 1. & 2. huj. quæst.) votum est promissio Deo facta de aliquo quod fit Deo acceptum. Quid sit autem in aliqua promissione acceptum ei cui promittitur, ex ejus pendet arbitrio. Prælatus autem in Ecclesia gerit vicem Dei. Et ideo in commutatione, vel dispensatione votorum requiritur prælati auctoritas, qui in persona Dei determinat, quid sit Deo acceptum, secundum illud II. Cor. 11. 10. *Nam & ego quasi donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi: & signanter dicit, propter vos, quia omnis dispensatio peccata à prælato debet fieri ad honorem Christi, in cujus persona dispensat, vel ad utilitatem Ecclesie, quæ est ejus corpus.*

Ad primum ergo dicendum, quod omnia alia vota sunt quorundam particularium operum; sed per religionem homo totam vitam suam Deo obsequio deputat. Particulare autem in universali includitur: & ideo Decretalis dicit (cap. Scriptura, de voto, &c.) quod *reus voti facti non habetur qui temporale obsequium in perpetuam religionis observantiam commutat.* Nec tamen religionem ingrediens tenetur implere vota vel jejuniorum, vel orationum, vel aliorum hujusmodi quæ existens in sæculo facit: quia religionem ingrediens moritur priori vitæ: & etiam singulares observantie religioni non competunt; & religionis onus satis hominem onerat, ut alia superaddere non oporteat.

Ad secundum dicendum, quod quidam dixerunt, quod ideo prælati possunt in votis pro libito dispensare, quia in quolibet voto includitur conditionaliter voluntas prælati superioris, sicut supra dictum est (art. 8. hujus quæst.) quod in votis subditorum (part. servi, vel filii) intelligitur conditio, *si placuerit patri, vel domino, vel si non resistatur.* Et sic subditus absque omni remorsu conscientie potest votum prætermittere, quancumque sibi à prælato diceretur.

Sed

Sed prædicta positio falso innitur: quia cum potestas prælati spiritualis, qui non est dominus, sed dispensator, in edificationem sit data, & non in destructionem, ut patet II. ad Cor. x. sicut prælatus non potest imperare ea quæ secundum se Deo displicent, scilicet peccata; ita non potest prohibere ea quæ secundum se Deo placent, scilicet virtutis opera. Et ideo absolute potest homo votare ea. Ad prælatum tamen pertinet adjudicare, quid sit magis virtuosum, & Deo magis acceptum. Et ideo in manifestis dispensatio prælati non excusaret à culpa: puta si prælatus dispensaret cum aliquo super voto de ingressu religionis, nulla apparenti causa obtinente. Si autem esset causa apparens, per quam saltem in dubium verteretur, posset stare iudicio prælati dispensantis, vel commutantis; non tamen iudicio proprio, quia ipse non gerit vicem Dei; nisi forte in casu in quo id quod votum, esset manifeste illicitum, & non posset oportune ad superiorem recurrere.

Ad tertium dicendum, quod quia sumus Pontifex gerit plenarie vicem Christi in tota Ecclesia, ipse habet plenitudinem potestatis dispensandi in omnibus dispensabilibus votis. Aliis autem inferioribus prælati committitur dispensatio in votis quæ communiter sunt, & indigent frequenti dispensatione, ut habeant de facili homines ad quem recurrant; sicut sunt vota peregrinationum, & jejuniorum, & aliorum hujusmodi. Vota vero majora, puta continentie, & peregrinationis terræ sanctæ reservantur summo Pontifici.

QUÆSTIO LXXXIX.

De juramento,

in decem articulos divisa.

Deinde considerandum est de actibus exterioribus latræ, quibus aliquid divinum ab hominibus assumitur, quod est vel sacramentum aliquod, vel ipsum nomen divinum. Sed de sacramenti assumptione locus erit tractandi in tertia hujus operis parte; de assumptione autem nominis divini nunc agendum est. Assumitur autem divinum nomen ab homine tripliciter: uno modo per modum juramenti ad propria verba confirmanda; alio modo per modum adjurationis ad alios inducendum; tertio modo per modum invocationis ad orandum, vel laudandum. Primo ergo de juramento agendum est: circa quod queruntur decem.

Primo, quid sit juramentum.

Secundo, utrum sit licitum.

Tertio, qui sint comites juramenti.

S. Th. Op. Tom. III.

(a) Vulgata superbiam.

Quarto, cujus virtutis sit actus.

Quinto, utrum sit appetendum, & frequentandum, tamquam utile & bonum.

Sexto, utrum liceat jurare per creaturam.

Septimo, utrum juramentum sit obligatorium.

Octavo, quæ sit major obligatio, utrum juramenti, vel voti.

Nono, utrum in juramento possit dispensari.

Decimo, quibus, & quando liceat jurare.

ARTICULUS I. 483

Utrum jurare sit esse Deum invocare.

Inf. quæst. xcvi. art. 2. cor. & III. dist. xxxix. art. 1.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod jurare non sit testem Deum invocare. Quicumque enim inducit auctoritatem sacre Scripture, inducit Deum in testimonium, cujus verba proponuntur in facta Scriptura. Si ergo jurare est testem Deum invocare, quicumque inducit auctoritatem sacre Scripture, juraret. Hoc autem est falsum. Ergo & primum.

2. Præterea. Ex hoc quod aliquis inducit aliquem in testem, nihil ei reddit. Sed ille qui per Deum jurat, aliquid Deo reddit: dicitur enim Matth. v. 34. *Redde Dominus juramenta tua: & Augustinus dicit (serm. xxviii. de verb. Apost. cap. vi. ante med.) quod jurare est jus veritatis Deo reddere.* Ergo jurare non est Deum testem invocare.

3. Præterea. Aliud est officium iudicis, & aliud testis, ut ex supradictis patet (quæst. lxxv. & lxx.) Sed quandoque jurando implorat homo divinum iudicium, secundum illud Psalm. vii. 5. *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis.* Ergo jurare non est testem Deum invocare.

Sed contra est quod Augustinus dicit in quodam serm. de perjurio (loc. cit.) *Quid est jurare per Deum, nisi Testis est Deus?* Respondeo dicendum, quod, sicut Apostolus dicit ad Heb. vi. juramentum ad confirmationem ordinatur. Confirmatio autem in scibilibus per rationem fit; quæ procedit ex aliquibus naturaliter notis, quæ sunt infalibilibus vera. Sed particularia facta contingentia hominum non possunt per rationem necessariam confirmari: & ideo ea quæ de his dicuntur, solent confirmari per testes. Sed humanum testimonium non est sufficiens ad hujusmodi confirmandum, propter duo: primo quidem propter defectum veritatis humane, quia plurimi in mendacium labuntur, secundum illud Psalm. xvi. 10. *Os eorum licitum est (a) mendacium.*

Ggg

le-

114. Deum usus fuerit, si in ecclesiastico ordine est, deponatur.

Et per hoc patet responsio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod cultus latricæ adhibetur ei cuius testimonium jurando invocatur: & ideo præcipitur Exod. xxiii. 13. *Per nomen externarum deorum non jurabitis*: non autem exhibetur cultus latricæ creaturis quæ in juramento assumuntur secundum modos prædictos.

ARTICULUS VII. 488

Utrum juramentum habeat vim obligandi.

III. dist. xxxix. art. 3. quæst. 1. & 2. & IV. dist. xxix. art. 1. ad 4. & quodl. lxx. art. 14. & quodl. v. art. 17. & quodl. xli. art. 22.

AD septimum sic proceditur. Videtur quod juramentum non habeat vim obligandi. Inducitur enim juramentum ad confirmandum veritatem ejus quod dicitur. Sed quando aliquis dicit aliquid de futuro, verum dicit, etiam non eveniat quod dicit; sicut Paulus, quamvis non fuerit profectus Corinthum, sicut dixerat, non tamen est mentitus, ut patet II. Cor. 1. Ergo videtur quod juramentum non sit obligatorium.

2. Præterea. Virtus non est virtuti contraria, ut dicitur in Prædicamentis (cap. de oppos.) Sed juramentum est actus virtutis, ut dicitur (art. 4. huj. quæst.) Quandoque autem esset contra virtutem, aut in aliquod ejus impedimentum, si quis servaret id quod juravit; sicut cum aliquis jurat se facere aliquid peccatum, vel cum jurat desistere ab aliquo opere virtutis. Ergo juramentum non est semper obligatorium.

3. Præterea. Quandoque aliquis invitus compellitur ad hoc quod sub juramento aliquid promittat. Sed tales à juramenti nexibus sunt per Romanos Pontifices absoluti, ut habetur extra, de jure jur. cap. *Verum in ea quæst. &c.* Ergo juramentum non semper est obligatorium.

4. Præterea. Nullus potest obligari ad duo opposita. Sed quandoque oppositum est quod intendit jurans, & quod intendit ille cui juramentum præstatur. Ergo juramentum non potest esse semper obligatorium.

Sed contra est, quod dicitur Matth. v. 33. *Reddet Dominus juramenta tua.*

Respondet dicendum, quod obligatio refertur ad aliquid quod est faciendum, vel dimittendum. Unde non videtur respicere juramentum assertorium (quod est de præsentibus, vel

de præteritis) neque etiam juramentum de his quæ sunt per alias causas fienda, sicut si quis juramento asserat, quod cras pluvia esset futura; sed solum in his quæ sunt fienda per illum qui jurat.

Sicut autem juramentum assertorium, quod est de præterito, vel de præsentibus, debet habere veritatem; ita etiam & juramentum de his quæ sunt fienda à nobis in futurum. Et ideo utrumque juramentum habet quandam obligationem; diversimode tamen: quia in juramento quod est de præterito, vel præsentibus, obligatio est non respectu rei quæ jam fuit, vel est, sed respectu ipsius actus jurandi; ut scilicet juret id quod jam verum est, vel fuit; sed in juramento quod præstatur de his quæ sunt fienda à nobis, obligatio cadit è contra superior rem quam aliquis juramento firmavit: tenetur enim aliquis ut faciat verum esse id quod juravit; alioquin deest veritas juramento.

Si autem est talis res quæ in ejus potestate non fuit, deest juramento discretiois iudicium; nisi forte quod erat ei possibile quando juravit, reddatur ei impossibile per aliquem eventum; puta cum aliquis jurat se pecuniam soluturum, quæ ei postmodum vi, vel furto subtrahitur: tunc enim videtur excusatus esse à faciendo quod juravit; licet teneatur si cere quod in se est, sicut etiam supra circa obligationem voti diximus (quæst. præc. art. 3. ad 2.) Si vero sit quidem possibile fieri, sed fieri non debeat, vel quia est per se malum, vel quia est boni impedivum, tum juramentum deest iustitia: & ideo juramentum non est servandum in eo casu quod est peccatum, vel boni impedivum: (a) secundum enim Augustinum (cap. 1v. Lib. de bono conjug. sed hab. expref. cap. *Si aliquid*, & cap. *Inter cetera* xxii. quæst. 1v.) utrumque eorum vergit in deteriorem exitum.

Sic ergo dicendum est, quod quicumque jurat aliquid se facturum, obligatur ad faciendum, ad hoc quod veritas impletur; si tamen alii duo comites adsint, scilicet iudicium, & iustitia.

Ad primum ergo dicendum, quod aliud est de simplici verbo, aliud de juramento, in quo divinum testimonium imploratur. Sufficit enim ad veritatem verbi, quod aliquis dicat id quod proponit se facturum: quia hoc jam verum est in sua causa, scilicet in proposito facientis. Sed juramentum adhiberi non debet nisi in re de qua aliquis firmiter certus est. Et ideo si juramentum adhibeatur, propter reverentiam divini testimonii quod invocatur, obligatur homo ut faciat esse verum id

(a) Ita editi omnes, quot vidimus, libri, Cod. Alexan. aliique: secundum enim utrumque horum vergit in detrimentum.

id quod juravit, secundum suam possibilitatem, nisi in deteriorem exitum, vergat, ut dicitur est in corp. art.)

Ad secundum dicendum, quod juramentum potest vergere in deteriorem exitum dupliciter. Uno modo quia ab ipso principio habet pejorem exitum: vel quia est secundum de malum (sicut cum aliquis jurat se perpetraturum adulterium) sive quia est majoris boni impedivum; puta cum aliquis jurat se non intraturum religionem, vel quod non fiet clericus, aut quod non accipiet prælationem in casu in quo expedit eum accipere, vel si quid aliud est hujusmodi. Hujusmodi enim juramentum à principio est illicitum; differenter tamen: quia si quis juret se facturum aliquid peccatum, & peccavit jurando, & peccat juramentum servando; si quis autem jurat se non facturum aliquid melius bonum, quod tamen facere non tenetur, peccat quidem jurando, inquantum ponit obicem Spiritui Sancto, qui est: boni propositi inspirator; non tamen peccat juramentum servando, sed multo melius facit, si non servet. Alio modo vergit in deteriorem exitum propter aliquid quod de novo emerit, quod fuit impræmeditatum; sicut patet in juramento Herodis, qui juravit puellæ saltanti se daturum quod petisset: hoc enim juramentum poterat esse à principio licitum, intellecta debita conditione, scilicet si peteret quod dare deceret; sed impletio juramenti fuit illicita. Unde Ambrosius dicit in I. de officiis (cap. 1. vers. fin.) *Est contra officium nonnumquam promissum solvere, sacramentum custodire; (a) sicut Herodes, qui necem Joannis præstitit, ne promissum negaret.*

Ad tertium dicendum, quod in juramento quod quis coactus facit, duplex est obligatio. Una quidem quæ obligatur homini, cui aliquid promittit: & talis obligatio tollitur per coactionem; quia ille qui vim intulit, hoc meretur ut ei promissum non servetur. Alia autem est obligatio quæ quis Deo obligatur, ut impleat quod per nomen ejus promissit: & talis obligatio non tollitur in foro conscientie, quia magis debet damnum temporale sustinere quam juramentum violare. Potest tamen repetere in iudicio quod solvit, vel prælato denunciare, non obstante quod contrarium juravit, quia tale juramentum verget in deteriorem exitum, esset enim contra iustitiam publicam. Romani autem Pontifices ab hujusmodi juramentis homines absolventur, non quasi decernentes hujusmodi juramenta non esse obligatoria, sed quasi hu-

iusmodi obligationes ex justa causa relaxantes.

Ad quartum dicendum, quod quando non est eadem jurantis intentio, & ejus cui jurat, si hoc proveniat ex dolo jurantis, debet juramentum servari secundum sanum intellectum ejus cui juramentum præstatur. Unde Isidorus dicit (Lib. II. de sum. bono cap. xxxi. à med.) *Quicumque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conscientia testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui juratur, intelligit.* Et quod hoc intelligatur de dolo juramento, patet per id quod subditur: *Dupliciter regis fit qui nomen Dei in vanum assumit, & proximum dolo caput.* Si autem jurans dolum non adhibeat, obligatur secundum intentionem jurantis. Unde Gregorius dicit XXVI. Moral. (cap. vii. cir. med.) *Humane aures talia verba vestra iudicant, qualia foris sonant; divina vero iudicia talia foris audiunt, qualia ex inimicis preferuntur.*

ARTICULUS VIII. 489

Utrum major sit obligatio juramenti quam

AD octavum sic proceditur. Videtur quod major sit obligatio juramenti quam voti. Votum enim est simplex promissio. Sed juramentum supra promissionem adhibet divinum testimonium. Ergo major est obligatio juramenti quam voti.

2. Præterea. Debilius solet per fortius confirmari. Sed votum interdum confirmatur juramento. Ergo juramentum est fortius quam votum.

3. Præterea. Obligatio voti causatur ex animi deliberatione, ut supra dictum est (quæst. lxxxv. art. 1.) obligatio autem juramenti causatur ex divina veritate, cuius testimonium invocatur. Cum ergo veritas Dei excedat deliberationem humanam, videtur quod obligatio juramenti sit fortior quam obligatio voti.

Sed contra. Per votum obligatur aliquis Deo; per juramentum autem obligatur aliquis interdum homini. Magis autem obligatur homo Deo quam homini. Ergo major est obligatio voti quam juramenti.

Respondet dicendum, quod utraque obligatio, scilicet voti, & juramenti, causatur ex aliquo divino; aliter tamen, & aliter: nam obligatio voti causatur ex fidelitate quam Deo debemus, ut scilicet ei promissum solvamus; obligatio autem juramenti causatur ex reverentia quam debemus ei; ex qua tenemur quod verificemus id quod per nomen

ejus

(a) Nicolajus: sicut Herodes necem Joannis &c. Edit. Rom. aliæque versio: Est contra officium nonnumquam promissum solvere sacramentum, sicut Herodes, qui necem Joannis præstitit, &c.

nitudinem; cuius testimonium invocatur, tum etiam propter labilitatem lingue humane, cuius verba iuramentis confirmantur. Et ideo huiusmodi magis sequuntur ad iuramentum quam ad alios humanos actus.

ARTICULUS IV.

483

Utrum jurare sit actus religionis, sive latriæ.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod iuramentum non sit actus religionis, sive latriæ. Actus enim latriæ sunt circa aliqua sacra, & divina. Sed iuramenta adhibentur circa controversias humanas, ut Apostolus dicit ad Hebr. vi. Ergo jurare non est actus religionis, seu latriæ.

2. Præterea. Ad religionem pertinet cultum Deo afferre, ut Tullius dicit (Lib. II. de Invent. aliquant. ante fin.) Sed ille qui jurat, nihil Deo offert, sed Deum inducit in testem. Ergo jurare non est actus religionis, seu latriæ.

3. Præterea. Finitis religionis, seu latriæ est reverentiam Deo exhibere. Hoc autem non est finis iuramenti, sed potius aliquod verbum confirmare. Ergo jurare non est actus religionis.

Sed contra est quod dicitur Deut. vi. 13. *Domineum Deum tuum timebis, & ipsi soli servies, ac per nomen illius iurabis.* Loquitur autem ibi de servitute latriæ. Ergo jurare est actus latriæ.

Respondendo dicendum, quod, sicut ex dictis patet (art. 1. huj. quæst.) ille qui jurat, invocat divinum testimonium ad confirmandum ea quæ dicit. Nihil autem confirmatur nisi per aliquid quod certus est, & potius. Et ideo in hoc ipso quod homo per Deum jurat, proficitur Deum potiora, utpote cuius veritas est indefectibilis, & cognitio universalis; & sic Deo aliquo modo reverentiam exhibet. Unde & Apostolus dicit ad Hebr. vi. 16. *quod homines per majorem se jurant.* & Hieronymus dicit (super Matth. v. super illud, *Ego autem dico, non jurare*) quod *qui jurat, aut veneratur, aut diligit eum per quem jurat.* Philosophus etiam dicit in I. Metaph. (cap. 111. à med.) quod *iuramentum est honorabilissimum.* Exhibere autem reverentiam Deo pertinet ad religionem, sive latriam.

Unde manifestum est quod iuramentum est actus religionis, sive latriæ.

Ad primum ergo dicendum, quod in iuramento duo considerantur: scilicet testimonium quod inducitur; & hoc est divinum; & id super quod inducitur testimonium, vel quod facit necessitatem testimonium inducendi; & hoc est humanum. Pertinet ergo iuramentum ad religionem ratione primi, non autem ratione secundi.

Ad secundum dicendum, quod in hoc ipso quod aliquis assumit Deum in testem per modum iuramenti, proficitur eum majorem; quod pertinet ad Dei reverentiam, & honorem; & sic aliquid offert Deo, scilicet reverentiam, & honorem.

Ad tertium dicendum, quod omnia quæ facimus, debemus in Dei reverentiam facere: & ideo nihil prohibet, si in hoc ipso quod intendimus hominem certificare, Deo reverentiam exhibeamus. Sic enim debemus aliquid in Dei reverentiam facere ut ex hoc utilitas proximi proveniat: quia etiam Deus operatur ad suam gloriam, & nostram utilitatem.

ARTICULUS V.

486

Utrum iuramentum sit appetendum & frequentandum, tanquam utile & bonum.

Sup. quæst. LXXXIX. art. 3. cor. & 1. 2. quæst. CVII. art. 2. cor. & ad 2. & III. dist. XXXIX. quæst. 1. art. 2. quæst. 1. & Psalm. XIV. fin. & Rom. 1. lect. 5.

AD quintum sic proceditur. Videtur quod iuramentum sit appetendum, & frequentandum, tanquam utile & bonum. Sicut enim veterum est actus latriæ, ita & iuramentum. Sed facere aliquid ex voto est laudabilius, & magis meritorium: quia votum est actus latriæ; ut supra dictum est (q. LXXXVII. art. 5.) Ergo pari ratione facere, vel dicere aliquid cum iuramento, est laudabilius; & sic iuramentum est appetendum tanquam per se bonum.

2. Præterea. Hieronymus dicit super Mat. (loc. cit. art. præc.) quod *qui jurat, aut veneratur, aut diligit eum per quem jurat.* Sed venerari, aut diligere Deum, est appetendum tanquam per se bonum. Ergo & iuramentum.

3. Præterea. Iuramentum ordinatur ad confirmationem, seu certificationem. Sed quod homo confirmet suum dictum, bonum est. Ergo iuramentum est appetendum tanquam bonum.

Sed contra est quod dicitur Eccl. xxiii. 12. *Vir multum jurans replebitur iniquitate;* & Augustinus dicit in Lib. de mendatio (cap. xv. à med.) quod *præceptum Domini de prohibitione iuramenti ad hoc positum est, ut quantum in te est, non affectes, non quasi pro bono cum aliqua delectatione appetas iurandum.*

Respondendo dicendum, quod id quod non queritur nisi ad subveniendum infirmitati, vel defectui, non numeratur inter ea quæ sunt per se appetenda, sed inter ea quæ sunt necessaria, sicut patet de medicina, quæ queritur ad subveniendum infirmitati. Iuramentum

au-

autem queritur ad subveniendum alicui defectui, quo scilicet unus homo alteri discedit. Et ideo iuramentum non est habendum inter ea quæ sunt per se appetenda, sed inter ea quæ sunt huic vitæ necessaria, quibus indubite utitur quicumque eis utitur ultra terminos necessitatis.

Unde Augustinus dicit in Lib. I. de fermi. Dom. in monte (cap. xvii. cir. med.) *Qui intelligit non in bonis, id est per se appetendis, sed in necessariis iuramentum habendam, refrænet se, quantum potest, ut non ea utatur, nisi necessitas cogat.*

Ad primum ergo dicendum, quod alia ratio est de voto, & iuramento. Nam per votum aliquid in Dei reverentiam ordinamus: unde ex hoc ipso fit religionis actus. Sed in iuramento & converso reverentia divini nominis assumitur ad promissi confirmationem. Et ideo illud quod iuramento confirmatur, non propter hoc fit religionis actus: quia secundum finem morales actus, speciem fortuntur.

Ad secundum dicendum, quod ille qui jurat, utitur quidem veneratione, aut dictione ejus per quem jurat; non autem ordinat iuramentum ad venerandum, aut diligendum eum per quem jurat, sed ad aliquid aliud quod est necessarium prænti vitæ.

Ad tertium dicendum, quod sicut medicina est utilis ad sanandum, & tamen quantum est virtuosior, tanto majus nocumentum inducit, si non debite sumatur; ita etiam iuramentum utile quidem est ad confirmationem; tamen quanto est magis venerandum, tanto est magis periculosum, nisi debite inducatur: quia, ut dicitur Eccl. xxiii. 13. *si frustraverit, id est, deceperit fratrem, delictum ipsius supra ipsum est; & si dissimulaverit, quasi per simulationem jurando falsum, delinquit dupliciter, quia scilicet simulata aequitas id est duplex iniquitas: & si in vacuum juraverit, id est sine debita causa, & necessitate, non iustificabitur.*

ARTICULUS VI.

487

Utrum liceat per creaturas jurare.

III. dist. XXXIX. art. 1. & in expos. lit. & Heb. vi. lect. 4.

AD sextum sic proceditur. Videtur quod non liceat per creaturas jurare. Dicitur enim Matth. v. 34. *Ego dico vobis, non jurare omnino, neque per calum, neque per terram, neque per Hierosolimam, neque per caput tuum quod exponens Hieronymus dicit: „Confidens, dera, quod hic Salvator non per Deum, jurare prohibuit; sed per calum, & terram, &c.*

2. Præterea. Poena non debetur nisi culpa. Sed juranti per creaturas adhibetur poena: dicitur enim xxii. quæst. 1. (cap. 1x.) *Clericum per creaturam jurantem accerrime abjurandum; si perseveret in vitio, excommunicandum placuit.* Ergo illicitum est per creaturas jurare.

3. Præterea. Iuramentum est actus latriæ, sicut dictum est (art. 4. huj. quæst.) Sed cultus latriæ non debetur alicui creaturæ, ut patet Rom. 1. Ergo non licet jurare per aliquam creaturam.

Sed contra est, quod Joseph juravit per salutem Pharaonis, ut legitur Gen. XLII. Ex consuetudine etiam juratur per Evangelium, & per reliquias, & per Sanctos.

Respondendo dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. 1. huj. quæst. ad 3.) duplex est iuramentum. Unum quidem quod fit per simplicem contestationem; in quantum scilicet testimonium Dei invocatur: & hoc iuramentum inititur divini veritati, sicut & fides. Fides autem est per se quidem, & principaliter de Deo, qui est ipsa veritas; secundario autem de creaturis, quibus veritas Dei relectur, ut supra dictum est (quæst. 1. art. 1.) Et similiter iuramentum principaliter refertur ad ipsum Deum, cuius testimonium invocatur; secundario autem assumitur ad iuramentum aliqua creature, non secundum se, sed in quantum in eis divina veritas manifestatur; sicut juramus per Evangelium, id est per Deum, cuius veritas in Evangelio manifestatur; & per Sanctos, qui hanc veritatem crediderunt, & observaverunt.

Alius autem modus jurandi est per executionem; & in hoc iuramento inducitur creatura aliqua, ut in qua divinum iudicium exerceatur: & sic solet homo jurare per caput suum, aut per filium suum, aut per aliquam aliam rem, quam diligit, sicut & Apostolus juravit II. ad Cor. 1. 23. dicens: *Ego testem Deum invoco in animam meam.*

Quod autem Joseph per salutem Pharaonis juravit, utroque modo intelligi potest: vel per modum executionis, quasi salutem Pharaonis obligaverit Deo; vel per modum contestationis, quasi contestando veritatem divinæ justitiæ, ad cuius executionem principes terra constituuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus prohibuit jurare per creaturas, ita quod eis exhibeatur reverentia divina. Unde Hieronymus ibidem subdit, quod *Judas per Angelos, & cetera huiusmodi jurantes, creaturas venerabantur Dei honore.* Et eadem ratione puniuntur secundum Canones (loc. cit. in arg. 2.) clericus per creaturam jurans; quod ad blasphemiam infidelitatis pertinet. Unde in sequenti cap. dicitur: *Si quis per capillum Dei, vel caput juraverit, vel alio modo blasphemia con-*

secundo propter defectum cognitionis, quia homines non possunt cognoscere neque futura, neque cordium occulta, vel etiam absentiæ; de quibus tamen homines loquuntur: & expedit rebus humanis ut certitudo aliqua de his habeatur. Et ideo necessarium fuit recurrere ad divinum testimonium: quia Deus neque mentiri potest, neque eum aliquid latere.

Assumere autem Deum in testem dicitur jurare: quia quasi pro jure introducendum est ut quod sub invocatione divini testimonii dicitur, pro vero habeatur.

Divinum autem testimonium quandoque inducitur ad ascendendum præsentia, vel præterita; & hoc dicitur *juramentum assertorium*: quandoque autem inducitur divinum testimonium ad confirmandum aliquid futurum: & hoc dicitur *juramentum promissivum*. Ad ea vero quæ sunt necessaria, & per rationem investiganda, non inducitur juramentum: de his enim videretur, si quis in disputatione alicujus scientia vellet propositum per juramentum probare.

Ad primum ergo descendendum, quod aliud est testimonio Dei ut jam dato; quod fit, cum aliquis auctoritatem sacre Scripturæ inducit: & aliud est testimonium Dei implorare ut exhibendum; quod fit in juramento.

Ad secundum dicendum, quod dicitur aliquis reddere juramenta Deo ex hoc quod implet illud quod jurat: vel quia in hoc ipso quod invocatur Deum in testem, recognoscit eum habere omnium cognitionem, & infallibilem veritatem.

Ad tertium dicendum, quod alicujus testimonium invocatur ad hoc quod testis invocatus veritatem manifestet circa ea quæ dicuntur. Deus autem manifestat, an verum sit quod dicitur, dupliciter: uno modo simpliciter revelando veritatem, vel per internam inspirationem; vel etiam per facti denudationem, dum scilicet producit in publicum ea quæ erant occulta; alio modo per penam mentientis; & tunc simul est iudex, & testis, dum puniendo mendacem manifestat mendacium. Et ideo duplex est modus jurandi. Unus quidem per simplicem Dei contestationem; sicut cum aliquis dicit: *Est mihi Deus testis*: vel *Coram Deo loquor*: vel *Per Deum*, quod ibidem est, ut dicit Augustinus (Lib. I. de serm. Dom. in monte cap. xvii. à princ. & loc. cit.) Alius modus jurandi est per execrationem, dum scilicet aliquis se, vel aliquid ad se pertinet ad penam obligat, nisi sit verum quod dicitur.

ARTICULUS II. 483

Utrum sit licitum jurare.

Inf. art. 3. cor. & III. dist. xxxix. quest. 1. art. 2. quest. 2. & Rom. 1. lect. 3. & Hebr. vi. lect. 4.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod non sit licitum jurare. Nihil enim quod prohibetur in lege divina, est licitum. Sed juramentum prohibetur Matth. v. 34. *Ego dico vobis, non jurare omnino* &c. & Jac. v. 12. dicitur: *Ante omnia, fratres mei, nolite jurare*. Ergo juramentum est illicitum.

2. Præterea. Id quod est malo, videtur esse illicitum: quia, ut dicitur Matth. vi. 18. *non prestetis arbitria mala fructus bonos facere*. Sed juramentum est à malo: dicitur enim Matth. v. 37. *Si autem sermo vester, Est, est, Non, non. Quod autem his abundantius est, à malo est*. Ergo juramentum videtur esse illicitum.

3. Præterea. Exquirere signum divine providentiæ est tentare Deum: quod est omnino illicitum, secundum illud Deuter. vi. 16. *Non tentabis Dominum Deum tuum*. Sed ille qui jurat, videtur exquirere signum divine providentiæ, dum petit divinum testimonium, quod est per aliquem evidentem effectum. Ergo videtur quod juramentum sit omnino illicitum.

Sed contra est quod dicitur Deuter. vi. 13. *Dominum Deum tuum timebis, & per nomina ejus jurabis*.

Respondeo dicendum, quod nihil prohibet, aliquid esse secundum se bonum, quod tamen credit in malum ejus qui non utitur eo convenienter; sicut sumere Eucharistiam est bonum; & tamen qui *indigne sumit, iudicium sibi manducat, & bibit*, ut dicitur I. ad Corinth. xi. 29.

Sic ergo in proposito, dicendum est, quod juramentum secundum se est licitum, & honestum. Quod patet ex origine, & ex fine: ex origine quidem, quia juramentum est introductum ex fide, qua homines credunt Deum habere infallibilem veritatem, & universalem omnium cognitionem, & provisiorem; ex fine autem, quia juramentum inducitur ad justificandum homines, & ad finiendum controversas, ut dicitur ad Hebr. vi.

Sed juramentum credit in malum alicui ex eo quod male utitur eo, id est sine necessitate, & cautela debita. Videtur enim parvam reverentiam habere ad Deum, qui cum ex levi causa testem inducit; quod non præsumeret etiam de aliquo viro honesto. Imminer etiam periculum perjurii, quia de facili homo in verbo delinquit, secundum illud Jac. i. 11. 2. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir*. Unde

& Eccl. xxiii. 9. dicitur: *juramenti non affuscat os tuum: multi enim casus in illa*.

Ad primum ergo dicendum, quod Hieronymus super Matth. v. (sup. illud, *Ego autem dico vobis, non jurare*) dicit: *Considera, quod Saluator non per Deum jurare prohibuit, sed per celum, & terram*. Hanc enim per elementa jurandi pessimam consuetudinem habere iudici noscuntur. Sed ista responsio non sufficit: quia Jacobus addidit, *Neque aliud quodcumque juramentum*. Et ideo dicendum est, quod, sicut Augustinus dicit in Lib. de mendacio (cap. xv. cit. med.) *Appostolus in epistolis suis jurans, ostendit quomodo accipiendum esset quod dictum est: Dico vobis, non jurare omnino: ne scilicet jurando ad facilitatem jurandi perveniat, & ex facilitate jurandi ad consuetudinem, & à consuetudine in perjurium decidatur*. Et ideo non invenitur jurasse nisi scribens, ubi consideratio cautior non habet linguam precipientem.

Ad secundum dicendum, quod, sicut Augustinus dicit in Lib. I. de serm. Dom. in monte (cap. xvii. ante med.) *si jurare cogeri, scias de necessitate venire infirmitatis eorum quibus aliquid suades, que utique infirmitas malum est*. Itaque non dixit, *Quod amplius est, malum est, sed, à malo est*. Tu enim non malum facis, qui bene uteris juratione, ut alteri persuideas quod utiliter persuades; sed à malo est illius cuius infirmitate jurare cogeri.

Ad tertium dicendum, quod ille qui jurat, non tentat Deum, quia non implorat divinum auxilium absque utilitate, & necessitate: & præterea non exponit se alicui periculo, si Deus testimonium adhibere noluerit in presenti: adhibebit autem pro certo testimonium in futuro, quando illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, ut dicitur I. ad Corinth. iv. 5. Et illud testimonium nulli juranti deficiet vel pro eo, vel contra eum.

ARTICULUS III. 484

Utrum convenienter ponantur tres comites juramenti, videlicet justitia, iudicium, & veritas.

Inf. art. 7. cor. & quest. xcvi. art. 1. ad 1. & III. dist. xxxix. quest. 111. & quæd. v. art. 7.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod inconvenienter ponantur tres comites juramenti, videlicet justitia, iudicium, & veritas. Ea enim quorum unum includitur in altero, non sunt connumeranda tamquam diversa. Sed horum trium unum includitur in S. Thom. Op. Tom. III.

(a) *Vulgata*; ut hæc custodias sine præjudicio, nihil faciens, in alteram partem declinando.

altero: quia veritas est pars justitiæ secundum Tullium (Lib. II. de invent. aliquant. ante fin.) Judicium autem est actus justitiæ, ut supra habitum est (quæst. lx. art. 1.) Ergo inconvenienter ponantur tres comites juramenti.

2. Præterea. Multa alia requiruntur ad juramentum; scilicet devotio, & fides, per quam credamus Deum omnia scire, & mentiri non posse. Ergo videtur quod insufficienter tres comites juramenti enumerantur.

3. Præterea. Hæc tria in quolibet opere humano requirenda sunt: nihil enim debet fieri contra justitiam, aut veritatem, aut sine iudicio, secundum illud I. ad Timoth. v. 21. (a) *Nihil facias sine præjudicio*, id est sine præcedenti iudicio. Ergo hæc tria non magis debent associari juramento quam aliis humanis actibus.

Sed contra est quod dicitur Hierem. iv. 2. *Jurabis, Vivit Dominus, in veritate, in iudicio, & in justitia*: quod exponens Hieronymus dicit (& hab. cap. 11. xxii. quæst. 111.) *Animadvertendum est, quod jurandum, hos habet comites, scilicet veritatem, iudicium, & justitiam*.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. præc.) juramentum non est bonum nisi ei qui bene utitur juramento. Ad bonum autem usum juramenti duo requiruntur. Primo quidem quod aliquis non leviser, sed ex necessaria causa, & dicitur jurer: & quantum ad hoc requiritur iudicium, scilicet discretio ex parte jurantis. Secundo quantum ad id quod per juramentum confirmatur, ut scilicet neque sit fallum, neque sit aliquid illicitum: & quantum ad hoc requiritur veritas, per quam aliquis juramento confirmat quod verum est; & justitia, per quam confirmat quod licitum est.

Judicio autem caret juramentum incautum; veritate autem juramentum mendax; justitia autem juramentum iniquum, sive illicitum.

Ad primum ergo dicendum, quod iudicium non sumitur hic pro executione justitiæ, sed pro iudicio discretiois, ut dictum est (in corp.) Neque etiam veritas hic accipitur, secundum quod est pars justitiæ, sed secundum quod est quædam conditio locutionis.

Ad secundum dicendum, quod devotio, & fides, & omnia hujusmodi quæ exiguntur ad debitum modum jurandi, intelliguntur in iudicio: alia enim duo pertinent ad rem de qua juratur, ut dictum est (in corp. art.) Quamvis possit dici, quod justitia pertinet ad causam pro qua juratur.

Ad tertium dicendum, quod in juramento est periculum magnum, tum propter Dei mag-

Ggg 2 ni-

ejus promittimus. Omnis autem infidelitas irreverentiam continet; sed non convertitur: videtur enim infidelitas subjecti ad dominum esse maxima irreverentia.

Et ideo votum ex ratione sua magis est obligatorium quam juramentum.

Ad primum ergo dicendum, quod votum est promissio, non quæcumque, sed Deo facta; cui infideliter esse gravissimum est.

Ad secundum dicendum, quod juramentum non adhibetur voto quasi aliquid firmitus, sed ut per duas res immobiles major firmitas habeatur.

Ad tertium dicendum, quod deliberatio animi dat firmitatem voto, quantum ex parte voluntatis est; habet tamen majorem firmitatis causam ex parte Dei, cui votum offeritur.

ARTICULUS IX. 490

Utrum aliquis possit in juramento dispensare.

AD nonum sic proceditur. Videtur quod nullus possit dispensare in juramento. Sicut enim veritas requiritur ad juramentum assertorium, quod est de præterito, vel præfenti; ita etiam ad juramentum promissorium, quod est de futuro. Sed nullus potest cum aliquo dispensare quod de presentibus, vel præteritis juret contra veritatem. Ergo etiam nullus potest dispensare, quod non faciat aliquis esse verum id quod cum juramento in futuro promissit.

2. Præterea. Juramentum promissorium inducitur ad utilitatem ejus cui fit promissio. Sed ille, ut videtur, non potest relaxare, quia est contra reverentiam divinam. Ergo multo minus per alium potest super hoc dispensari.

3. Præterea. In voto quilibet Episcopus potest dispensare, exceptis quibusdam votis quæ soli Papæ reservantur, ut supra habitum est (quæst. præc. art. 12. ad 3.). Ergo pari ratione in juramento, si esset dispensabile, quilibet Episcopus posset dispensare: quod tamen videtur esse contra jura (cap. *Auctoritatem*, & seq. xv. quæst. vi. & cap. *Si vero*, de jurejurando). Non ergo videtur quod in juramento possit dispensari.

Sed contra est quod votum est majoris obligationis quam juramentum, ut supra dictum est (art. præc.). Sed in voto potest dispensari. Ergo & in juramento.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. 10. quæst. præc.) necessitas dispensationis tam in lege, quam in voto est propter hoc quod id quod in se vel universali-ter consideratum, est utile, & honestum;

(a) Ita poss. emendationem Garcia editi passim. Vetusta exempla cum mss. utilitatem.

secundum aliquem particularem eventum potest esse inhonestum, & nocivum, quod non potest cadere nec sub lege, nec sub voto. Quod autem aliquid sit inhonestum, vel nocivum, repugnat his quæ debent attendi in juramento: nam si sit inhonestum, repugnat justitiæ; si sit nocivum, repugnat judicio.

Et ideo pari ratione etiam in juramento dispensari potest.

Ad primum ergo dicendum, quod dispensatio quæ fit in juramento, non se extendit ad hoc quod aliquid contra juramentum fiat: hoc enim est impossibile, cum observatio juramenti cadat sub præcepto divino, quod est indispensabile. Sed ad hoc se extendit dispensatio juramenti, ut id quod sub juramento cadebat, sub juramento non cadat, quasi non existens debita materia juramenti, sicut & de voto supra diximus (quæst. præc. art. 10. ad 2.). Materia autem juramenti assertorii, quod est de præterito, vel præfenti, in quantum necessitates jam transiit, & immutabilis facta est: & ideo dispensatio non referretur ad materiam, sed referretur ad ipsum actum juramenti: unde talis dispensatio directe esset contra præceptum divinum. Sed materia juramenti promissorii est aliquid futurum, quod variari potest; ita scilicet quod in aliquo eventu potest esse illicitum, vel nocivum, & per consequens non esse debita materia juramenti: & ideo dispensari potest in juramento promissorio, quia talis dispensatio respicit materiam juramenti, & non contrariatur præcepto divino de juramenti observatione.

Ad secundum dicendum, quod homo potest alteri promittere aliquid sub juramento dupliciter. Uno modo, quando promittit aliquid pertinens ad utilitatem ipsius; puta si sub juramento promittat se servitutum ei, vel pecuniam daturum: & talis promissio potest absolvi ille cui promissio facta est: intelligitur enim jam ei solvisse promissum quando facit de eo secundum ejus (a) voluntatem. Alio modo promittit aliquis alteri quod pertinet ad honorem Dei, vel utilitatem aliorum; puta si aliquis sub juramento promittat alteri, se intraturum religionem, vel aliquid opus pietatis facturum: & tunc ille cui promittitur, non potest absolvi promittentem: quia promissio non est facta ei principaliter, sed Deo; nisi forte fit interposita conditio, ratione cujus possit, scilicet si illi videbitur cui promittitur, vel aliquid aliud tale.

Ad tertium dicendum, quod quandoque illud quod cadit sub juramento promissorio, est manifeste repugnans justitiæ: vel quia est peccatum, sicut cum aliquis jurat se factu-

rum homicidium: vel quia est majoris boni impedivum, sicut cum aliquis jurat se non intraturum religionem: & tale juramentum dispensatione non indiget. Sed in primo casu tenetur aliquis tale juramentum non servare; in secundo autem casu licitum est & servare, & non servare, ut supra dictum est (art. 7. huj. q. ad 2.). Quandoque vero aliquid sub juramento promittitur de quo dubium est, utrum sit licitum vel illicitum, proficuum vel nocivum, aut simpliciter, aut in aliquo casu: & in hoc potest quilibet Episcopus dispensare. Quandoque vero sub juramento promittitur aliquid quod est manifeste licitum, & utile: & in tali juramento non videtur habere locum dispensatio, vel commutatio, nisi aliquid melius occurrat ad communem utilitatem faciendum, quod maxime videtur pertinere ad potestatem Papæ, qui habet curam universalis Ecclesie, vel etiam absoluta relaxatio, quod etiam ad Papam pertinet in omnibus generaliter quæ ad dispensationem rerum ecclesiasticarum pertinent, super quas habet plenitudinem potestatis, sicut & ad unumquemque pertinet irritare juramentum quod à sibi subditis factum est, circa ea quæ epus potestati subduntur; sicut pater potest irritare juramentum puella, & vir uxoris, ut dicitur Num. xxx. sicut & supra de voto dictum est (quæst. præc. art. 8. & 9.).

ARTICULUS X. 490

Utrum juramentum impediat per aliquam conditionem personæ, vel temporis.

III. dist. xxxix. in expof. lit.

AD decimum sic proceditur. Videtur quod juramentum non impediat per aliquam conditionem personæ, vel temporis. Juramentum enim ad confirmationem inducitur, ut patet per Apost. ad Hebr. vi. Sed quilibet convenit confirmare dictum suum, & quolibet tempore. Ergo videtur quod juramentum non impediat per aliquam conditionem personæ, vel temporis.

2. Præterea. Majus est jurare per Deum quam per Evangelia: unde Chrysothomus (alius Auctor) dicit (hom. xliv. in op. imperf. ad med.) *Si aliqua causa fuerit, medicum videtur facere, qui jurat per Deum; sed qui jurat per Evangelia, majus aliquid fecisse videtur. Quibus dicendum est: Stulti, Scripturæ propter Deum factæ sunt, non Deus propter Scripturas.* Sed cuiuslibet conditionis personæ, & quolibet tempore in communis locutione consueverunt

jurare per Deum. Ergo multo magis licitum est eis jurare per Evangelia.

3. Præterea. Idem non causetur ex contrariis causis: quia contrarie causæ sunt contrariorum. Sed aliqui excluduntur à juramento propter defectum personæ, sicut pueri ante quatuordecim annos, & etiam illi qui semel fuerunt perjuri. Non ergo videtur quod aliqui prohibeantur jurare vel propter dignitatem, sicut clerici, aut etiam propter temporis solemnitatem.

4. Præterea. Nullus homo vivens in hoc mundo est tantæ dignitatis, sicut Angelus: dicitur enim Matth. xi. ii. quod *qui minor est in regno colorum, major est illo*, scilicet Joanne Baptista adhuc in mundo vivente. Sed Angelus convenit jurare: dicitur enim Apoc. x. 6. quod *Angelus juravit per viventem in seculo speculorum*. Ergo nullus homo propter dignitatem debet excusari à juramento.

Sed contra est quod habetur 11. quæst. v. (cap. iv.) *Prebyter vice juramenti per sanctam consecrationem interrogetur*; & 11. quæst. v. (cap. xxii.) dicitur: *Nullus ex ecclesiastico ordine cuiquam laico quicquam super sancta Evangelia jurare presumat.*

Respondeo dicendum, quod in juramento duo sunt consideranda. Unum quidem ex parte Dei, cujus testimonium inducitur, & quantum ad hoc debetur juramento maxima reverentia. Et propter hoc à juramento excluduntur pueri ante annos pubertatis, qui non coguntur ad jurandum, quia nondum habent perfectum usum rationis, quo possint cum reverentia debita juramentum præstare: & iterum perjuri, qui ad juramentum non admittuntur quia ex retroactis presumuntur quod debitam reverentiam in juramento non exhibebunt. Et propter hoc etiam ut juramento debita reverentia exhibeatur, dicitur xxii. quæst. v. (cap. xvi.) *Honellum est ut qui in sanctis audet jurare, hoc seipsum faciat cum omni honestate, & timore Dei.*

Aliud autem est considerandum ex parte hominis, cujus dictum juramento confirmatur. Non enim indiget dictum hominis confirmatione, nisi quia de eo dubitatur. Hoc autem derogat dignitati personæ, ut dubitetur de veritate eorum quæ dicunt: & ideo personis magnæ dignitatis non convenit jurare. Propter quod dicitur 11. quæst. v. cap. *Si quis prebyter, quod sacerdotes ex levi causa jurare non debent*: tamen pro aliqua necessitate, vel magna utilitate licitum est eis jurare, & præcipue pro spiritualibus negotiis; pro quibus etiam juramenta competere præstare in solemnibus diebus, quibus est spiritualibus rebus vacandum. Non autem tunc sunt juramenta præstanda pro rebus temporalibus, nisi forte ex magna necessitate.

Ad primum ergo dicendum, quod quidam sunt qui dictum suum confirmare non possunt propter defectum eorum; & quidam sunt quorum defectum adeo debet esse certum quod confirmatione non egeat.

Ad secundum dicendum, quod juramentum secundum se consideratum tanto fortius est, & magis obligat, quanto majus est id per quod juratur, ut Augustinus dicit ad Publicolam (epist. XLVII. al. CLIV. aliquant. à princ.) & secundum hoc majus est jurare per Deum quam per Evangelia. Sed potest esse & converso propter modum jurandi; utpote si juramentum, quod fit per Evangelia, fiat cum quadam deliberatione, & solemnitate; juramentum autem quod fit per Deum, fiat leviter, & absque deliberatione.

Ad tertium dicendum, quod nihil prohibet aliquid tolli ex contrariis causis per modum superabundantiæ, & defectus; & hoc modo aliqui impediuntur à juramento, quia sunt majoris auctoritatis quam quod eos jurare deceat; aliqui vero, quia sunt minoris auctoritatis quam quod eorum juramento stetur.

Ad quartum dicendum, quod juramentum Angeli inducitur, non propter defectum ipsius, quia non fit ejus simpliciter dicto credendum, sed ad ostendendum id quod dicitur, ex infallibili Dei dispositione procedere; sicut etiam & Deus aliquando in Scripturis jurans inducitur, ad ostendendum immobilitatem ejus quod dicitur, sicut Apostolus dicit ad Hebr. VI.

QUÆSTIO XC.

De assumptione divini nominis per modum adjurationis.

in tres articulos divisa.

Postea considerandum est de assumptione divini nominis per modum adjurationis; & circa hoc quaruntur tria.

Primo, utrum liceat adjurare homines. Secundo, utrum liceat adjurare demones.

Tertio, utrum liceat adjurare irracionales creaturas.

ARTICULUS I.

Utrum liceat adjurare hominem.

Sup. quæst. LXXXIII. art. 17. ad 1.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod non liceat hominem adjurare. Dicit enim Origenes super Matth. (tract. LV. ante med.) *Assumo, quoniam non oportet ut vir qui*

vult secundum Evangelium vivere, adjuret alterum. Si enim jurare non licet, quantum ad evangelicum Christi mandatum, non est qui nec adjurare alterum licet. Et propterea manifestum est quod Princeps sacerdotum Jesum illicite adjuravit per Deum vivum.

2. Præterea. Quicumque adjurat aliquem, quodammodo ipsum compellit. Sed non licet alium invitum cogere. Ergo videtur quod nec liceat aliquem adjurare.

3. Præterea. Adjurare est aliquem ad jurandum inducere. Sed inducere aliquem ad jurandum est superiorum, qui inferioribus juramenta imponunt. Ergo inferiores superiores suos non possunt adjurare.

Sed contra est quod etiam Deum per aliqua facta obsecramus, cum obsecramus. Apostolus etiam fideles obsecrat per misericordiam Dei, ut patet Rom. XI. quod videtur ad quamdam adjurationem pertinere. Ergo licitum est alios adjurare.

Respondetur dicendum, quod ille qui jurat juramento promissorio per reverentiam divini nominis, quod ad confirmationem suæ promissionis inducit, seipsum obligat ad faciendum quod promittit, quod est seipsum immobiliter ordinare ad aliquid agendum. Sicut autem homo seipsum ordinare potest ad aliquid agendum, ita etiam & alios, superiores quidem deprecando, inferiores autem imperando, ut ex supra dictis patet (quæst. LXXXIII. art. 7.) Cum ergo utraque ordinatio per aliquid divinum confirmatur, est adjuratio. In hoc tamen differunt, quod homo est suorum aduam dominus, & non autem est dominus eorum quæ sunt ab alio agenda; & ideo sibiipsum potest necessitatem imponere per divini nominis invocationem; non autem hanc necessitatem potest alii imponere, nisi subditis, quos potest ex debito præstiti juramenti compellere.

Si ergo aliquis per invocationem divini nominis, vel cujuscumque rei sacre, alicui non sibi subdito adjurando, necessitatem agendi aliquid imponere intendat, sicut imponit sibiipsum jurando, talis adjuratio illicita est, quia usurpat potestatem in alium, quam non habet; tamen propter aliquam necessitatem superiores inferiores suos tali genere adjurationis constitinere possunt.

Si vero intendat solummodo per reverentiam divini nominis, vel alicujus rei sacre, aliquid ab alio obtinere absque necessitate impositione; talis adjuratio licita est respectu quorumlibet.

Ad primum ergo dicendum, quod Origenes loquitur de adjuratione qua aliquis alicui necessitatem imponere intendit, sicut imponit sibiipsum jurando. Sic enim Princeps sacerdotum præsumpsit Dominum Jesum Christum adjurare.

Ad secundum dicendum, quod illa ratio procedit de adjuratione qua necessitatem imponit.

Ad tertium dicendum, quod adjurare non est aliquid ad jurandum inducere, sed per quamdam similitudinem juramenti à se inducti, alium ad aliquid agendum provocare. Aliter tamen adjuratione utimur ad hominem, & aliter ad Deum: nam adjurando hominem, ejus voluntatem per reverentiam rei sacre immutare intendimus; quod quidem non intendimus circa Deum, cujus voluntas est immutabilis. Sed quod à Deo per æternam ejus voluntatem aliquid obtineamus, non est ex meritis nostris, sed ex ejus bonitate.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod non liceat demones adjurare. Dicit enim Origenes super Matth. (tract. LV. ante med.) *Non est secundum potestatem datam à Salvatore adjurare demones: Judaicum enim est hoc. Non autem debemus Judæorum ritus imitari, sed potius uti potestate à Christo data. Ergo non est licitum demones adjurare.*

2. Præterea. Multi necromanticis incantationibus demones invocant per aliquid divinum; quod est adjurare. Si ergo licitum est demones adjurare, licitum est necromanticis incantationibus uti, quod patet esse falsum. Ergo non licet.

3. Præterea. Quicumque adiurat aliquem, ex hoc ipso aliquam societatem cum ipso facit. Sed non licet cum demonibus societatem facere, secundum illud I. Cor. XI. 20. *Nolo vos sociari fieri demoniorum.* Ergo non licet demones adjurare.

Sed contra est quod dicitur Marc. ult. 17. *In nomine meo demones ejicient.* Sed inducere alium ad aliquid agendum propter nomen divinum, hoc est adjurare. Ergo licitum est demones adjurare.

Respondetur dicendum, quod, sicut dictum est (art. præc.) duplex est adjurandi modus: unus quidem per modum deprecationis; vel inductionis ob reverentiam alicujus facti; alius autem per modum compulsionis. Primo autem modo non licet demones adjurare: quia ille modus adjurandi videtur ad quamdam benevolentiam, vel amicitiam pertinere, qua non licet ad demones uti.

Secundo autem adjurationis modo, qui est per compulsionem, licet nobis ad aliquid uti, & ad aliquid non licet. Demones enim in cursu hujus vite nobis adversarii constituuntur. Non autem eorum adus nostræ dispositioni

subduntur, sed dispositioni divinar, & sanctorum Angelorum: quia, ut Augustinus dicit in III. de Trin. (cap. IV. ante med.) *Spiritus desertor regitur per spiritum justum.* Possunt ergo demones adjurando per virtutem divini nominis, tanquam inimicos repellere, ne nobis nocent spiritaliter, vel corporaliter, secundum potestatem divinam datam à Christo, secundum illud Luc. X. 19. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones; & supra omnem virtutem inimici; & nihil vobis nocerit.*

Non tamen licitum est eos adjurare ad aliquid ab eis addiscendum, vel etiam ad aliquid per eos obtinendum: quia hoc pertinet ad aliam societatem cum ipsis habendam: nisi forte ex speciali instinctu, vel revelatione divina; aliquid Sancti ad aliquos effectus demonum operatione utantur; sicut legitur de beato Iacobo, quod per demones fecit Hermogenem ad se adduci.

Ad primum ergo dicendum, quod Origenes loquitur de adjuratione qua non fit potestative per modum compulsionis, sed magis per modum ejusdem benevole deprecationis.

Ad secundum dicendum, quod necromantici utuntur adjurationibus, & invocationibus demonum ad aliquid ab eis addiscendum; vel ad discendum: & hoc est illicitum; ut dictum est (in cor.) Unde Chrysostomus dicit Mar. I. exponens illud verbum Domini, quod spiritus immundo dixit, *Obmutesce, & exi ab homine*: (conc. II. de Lazaro; inter princ. & med.) *Salutiferum hic nobis dogma datur, ne credamus demones, quantumcumque denuntiant veritatem.*

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de adjuratione qua imploratur auxilium demonum ad aliquid agendum, vel cognoscendum: hoc enim videtur ad quamdam societatem pertinere. Sed quod aliquis adjurando demones repellat, hoc est ab eorum societate recedere.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod non liceat adjurare irracionales creaturas. Adjuratio enim fit per locutionem. Sed frustra sermo dirigitur ad quem non intelligit, qualis est irrationalis creatura. Ergo vanum est, & illicitum irracionales creaturas adjurare.

2. Præterea. Ad eum videtur competere adjuratio ad quem pertinet juratio. Sed juratio non pertinet ad creaturam irracionales.

Respondetur dicendum, quod, sicut dictum est (art. præc.) duplex est adjurandi modus: unus quidem per modum deprecationis; vel inductionis ob reverentiam alicujus facti; alius autem per modum compulsionis. Primo autem modo non licet demones adjurare: quia ille modus adjurandi videtur ad quamdam benevolentiam, vel amicitiam pertinere, qua non licet ad demones uti.

Secundo autem adjurationis modo, qui est per compulsionem, licet nobis ad aliquid uti, & ad aliquid non licet. Demones enim in cursu hujus vite nobis adversarii constituuntur. Non autem eorum adus nostræ dispositioni

subduntur, sed dispositioni divinar, & sanctorum Angelorum: quia, ut Augustinus dicit in III. de Trin. (cap. IV. ante med.) *Spiritus desertor regitur per spiritum justum.* Possunt ergo demones adjurando per virtutem divini nominis, tanquam inimicos repellere, ne nobis nocent spiritaliter, vel corporaliter, secundum potestatem divinam datam à Christo, secundum illud Luc. X. 19. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones; & supra omnem virtutem inimici; & nihil vobis nocerit.*

Non tamen licitum est eos adjurare ad aliquid ab eis addiscendum, vel etiam ad aliquid per eos obtinendum: quia hoc pertinet ad aliam societatem cum ipsis habendam: nisi forte ex speciali instinctu, vel revelatione divina; aliquid Sancti ad aliquos effectus demonum operatione utantur; sicut legitur de beato Iacobo, quod per demones fecit Hermogenem ad se adduci.

Ad primum ergo dicendum, quod Origenes loquitur de adjuratione qua non fit potestative per modum compulsionis, sed magis per modum ejusdem benevole deprecationis.

Ad secundum dicendum, quod necromantici utuntur adjurationibus, & invocationibus demonum ad aliquid ab eis addiscendum; vel ad discendum: & hoc est illicitum; ut dictum est (in cor.) Unde Chrysostomus dicit Mar. I. exponens illud verbum Domini, quod spiritus immundo dixit, *Obmutesce, & exi ab homine*: (conc. II. de Lazaro; inter princ. & med.) *Salutiferum hic nobis dogma datur, ne credamus demones, quantumcumque denuntiant veritatem.*

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de adjuratione qua imploratur auxilium demonum ad aliquid agendum, vel cognoscendum: hoc enim videtur ad quamdam societatem pertinere. Sed quod aliquis adjurando demones repellat, hoc est ab eorum societate recedere.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod non liceat adjurare irracionales creaturas. Adjuratio enim fit per locutionem. Sed frustra sermo dirigitur ad quem non intelligit, qualis est irrationalis creatura. Ergo vanum est, & illicitum irracionales creaturas adjurare.

2. Præterea. Ad eum videtur competere adjuratio ad quem pertinet juratio. Sed juratio non pertinet ad creaturam irracionales.

Respondetur dicendum, quod, sicut dictum est (art. præc.) duplex est adjurandi modus: unus quidem per modum deprecationis; vel inductionis ob reverentiam alicujus facti; alius autem per modum compulsionis. Primo autem modo non licet demones adjurare: quia ille modus adjurandi videtur ad quamdam benevolentiam, vel amicitiam pertinere, qua non licet ad demones uti.

Secundo autem adjurationis modo, qui est per compulsionem, licet nobis ad aliquid uti, & ad aliquid non licet. Demones enim in cursu hujus vite nobis adversarii constituuntur. Non autem eorum adus nostræ dispositioni

subduntur, sed dispositioni divinar, & sanctorum Angelorum: quia, ut Augustinus dicit in III. de Trin. (cap. IV. ante med.) *Spiritus desertor regitur per spiritum justum.* Possunt ergo demones adjurando per virtutem divini nominis, tanquam inimicos repellere, ne nobis nocent spiritaliter, vel corporaliter, secundum potestatem divinam datam à Christo, secundum illud Luc. X. 19. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones; & supra omnem virtutem inimici; & nihil vobis nocerit.*

Non tamen licitum est eos adjurare ad aliquid ab eis addiscendum, vel etiam ad aliquid per eos obtinendum: quia hoc pertinet ad aliam societatem cum ipsis habendam: nisi forte ex speciali instinctu, vel revelatione divina; aliquid Sancti ad aliquos effectus demonum operatione utantur; sicut legitur de beato Iacobo, quod per demones fecit Hermogenem ad se adduci.

Ad primum ergo dicendum, quod Origenes loquitur de adjuratione qua non fit potestative per modum compulsionis, sed magis per modum ejusdem benevole deprecationis.

Ad secundum dicendum, quod necromantici utuntur adjurationibus, & invocationibus demonum ad aliquid ab eis addiscendum; vel ad discendum: & hoc est illicitum; ut dictum est (in cor.) Unde Chrysostomus dicit Mar. I. exponens illud verbum Domini, quod spiritus immundo dixit, *Obmutesce, & exi ab homine*: (conc. II. de Lazaro; inter princ. & med.) *Salutiferum hic nobis dogma datur, ne credamus demones, quantumcumque denuntiant veritatem.*

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de adjuratione qua imploratur auxilium demonum ad aliquid agendum, vel cognoscendum: hoc enim videtur ad quamdam societatem pertinere. Sed quod aliquis adjurando demones repellat, hoc est ab eorum societate recedere.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod non liceat adjurare irracionales creaturas. Adjuratio enim fit per locutionem. Sed frustra sermo dirigitur ad quem non intelligit, qualis est irrationalis creatura. Ergo vanum est, & illicitum irracionales creaturas adjurare.

2. Præterea. Ad eum videtur competere adjuratio ad quem pertinet juratio. Sed juratio non pertinet ad creaturam irracionales.

Respondetur dicendum, quod, sicut dictum est (art. præc.) duplex est adjurandi modus: unus quidem per modum deprecationis; vel inductionis ob reverentiam alicujus facti; alius autem per modum compulsionis. Primo autem modo non licet demones adjurare: quia ille modus adjurandi videtur ad quamdam benevolentiam, vel amicitiam pertinere, qua non licet ad demones uti.

Secundo autem adjurationis modo, qui est per compulsionem, licet nobis ad aliquid uti, & ad aliquid non licet. Demones enim in cursu hujus vite nobis adversarii constituuntur. Non autem eorum adus nostræ dispositioni

subduntur, sed dispositioni divinar, & sanctorum Angelorum: quia, ut Augustinus dicit in III. de Trin. (cap. IV. ante med.) *Spiritus desertor regitur per spiritum justum.* Possunt ergo demones adjurando per virtutem divini nominis, tanquam inimicos repellere, ne nobis nocent spiritaliter, vel corporaliter, secundum potestatem divinam datam à Christo, secundum illud Luc. X. 19. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones; & supra omnem virtutem inimici; & nihil vobis nocerit.*

Non tamen licitum est eos adjurare ad aliquid ab eis addiscendum, vel etiam ad aliquid per eos obtinendum: quia hoc pertinet ad aliam societatem cum ipsis habendam: nisi forte ex speciali instinctu, vel revelatione divina; aliquid Sancti ad aliquos effectus demonum operatione utantur; sicut legitur de beato Iacobo, quod per demones fecit Hermogenem ad se adduci.

Ad primum ergo dicendum, quod Origenes loquitur de adjuratione qua non fit potestative per modum compulsionis, sed magis per modum ejusdem benevole deprecationis.

Ad secundum dicendum, quod necromantici utuntur adjurationibus, & invocationibus demonum ad aliquid ab eis addiscendum; vel ad discendum: & hoc est illicitum; ut dictum est (in cor.) Unde Chrysostomus dicit Mar. I. exponens illud verbum Domini, quod spiritus immundo dixit, *Obmutesce, & exi ab homine*: (conc. II. de Lazaro; inter princ. & med.) *Salutiferum hic nobis dogma datur, ne credamus demones, quantumcumque denuntiant veritatem.*

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de adjuratione qua imploratur auxilium demonum ad aliquid agendum, vel cognoscendum: hoc enim videtur ad quamdam societatem pertinere. Sed quod aliquis adjurando demones repellat, hoc est ab eorum societate recedere.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod non liceat adjurare irracionales creaturas. Adjuratio enim fit per locutionem. Sed frustra sermo dirigitur ad quem non intelligit, qualis est irrationalis creatura. Ergo vanum est, & illicitum irracionales creaturas adjurare.

lem. Ergo videtur quod ad eam non liceat adjuratione uti.

3. Præterea. Duplex est adjurationis modus, ut ex supra dictis patet (art. 1. & 2. præc.) Unus quidem per modum deprecationis; quo non possumus uti ad irrationalem creaturam, quæ non est domina sui actus. Alia autem adjuratione est per modum compulsionis; qua etiam, ut videtur, ad eam uti non possumus: quia non est nostrum creaturis irrationalibus imperare, sed solum illius de quo dicitur Matth. VIII. 27. *quia venti, & mare obediunt ei.* Ergo nullo modo, ut videtur, licet uti adjuratione ad irrationales creaturas.

Sed contra est quod Simon, & Judas leguntur adjurasse dracones, & eis præcepisse ut in desertum locum discederent.

Respondeo dicendum, quod creaturæ irrationales ab alio aguntur ad proprias operationes. Eadem autem actio est ejus quod agitur, & movetur, & ejus quod agit & movetur, sicut motus sagittæ etiam est quedam operatio sagittantis. Et sic operatio irrationalis creaturæ non solum ipsi attribuitur, sed principaliter Deo, cuius dispositione omnia moventur. Pertinet etiam ad diabolum, qui permissione divina utitur aliquibus irrationalibus creaturis ad nocendum hominibus.

Sic ergo adjuratione, qua quis utitur ad irrationalem creaturam, potest intelligi dupliciter. Uno modo uti adjuratione referatur ad ipsam irrationalem creaturam secundum se: & sic vanum est irrationalem creaturam adjurare.

Alio modo uti referatur ad eum, à quo irrationalis creatura agitur, & movetur: & sic dupliciter adjuratur irrationalis creatura. Uno quidem modo per modum deprecationis ad Deum directæ; quod pertinet ad eos qui divina invocatione miracula faciunt. Alio modo per modum compulsionis; quæ refertur ad diabolum, qui in nocentium nostrum utitur irrationalibus creaturis. Et talis est modus adjurandi in Ecclesiæ exorcismis, per quos demonum potestas exciudatur ab irrationalibus creaturis. Adjurare autem demones ab eis auxilium implorando, non licet.

Et per hoc patet responsio ad objecta.

QUÆSTIO XCI.

De assumptione divini nominis ad invocandum per orationem, vel laudem.

in duos articulos divisa.

Deinde considerandum est de assumptione divini nominis ad invocandum per orationem, vel laudem. Et de oratione quidem

(a) *Vulgata glorificat.* (b) *Ita communiter. Codices Alean. & Cantab. quem non potest cognoscere, verbis nostris ei exprimamus.*

jam dictum est (quæst. LXXXIII.) Unde nunc de laude restat dicendum.

Circa quam queruntur duo.

Primo, utrum laudem Deum sit ore laudandus. Secundo, utrum in laudibus Dei sint cantus adhibendi.

ARTICULUS I.

Utrum Deus sit ore laudandus.

III. dist. IX. quæst. 1. art. 3. quæst. 3. cor. & ad 2. & IV. dist. XV. quæst. IV. art. 1. & quæst. 1. cor. & Ps. LIII. con. 1. & 2. & Eph. v. lect. 7.

AD primum sic proceditur. Videtur quod Deus non sit ore laudandus. Dicit enim Philosophus in I. Eth. (cap. ult.) *Optimum non est laus, sed majus aliquid, & melius.* Sed Deus est super omnia optima. Ergo Deo non debetur laus, sed aliquid majus laude: unde & Eccli. XLIIII. 33. dicitur, quod *Deus major est omni laude.*

2. Præterea. Laus Dei ad cultum ipsius pertinet, est enim religionis actus. Sed Deum mente colitur magis quam ore: unde Dominus Matth. XV. contra quosdam inducit illud Is. XXXI. 13. *Populus hic labiis me (a) honorat, cor autem eorum longe est à me.* Ergo laus Dei magis consistit in corde quam in ore.

3. Præterea. Homines ad hoc ore laudantur, ut ad meliora provocentur: sicut enim mali ex suis laudibus superbiunt, ita boni ex suis laudibus ad meliora provocantur: unde dicitur Proverb. XXVII. 21. *Quomodo probatur in consistorio argentum; sic probatur homo ore laudantium.* Sed Deus per verba hominum non provocatur ad meliora, tum quia immutabilis est, tum quia summe bonus est, & non habet quo crescat. Ergo Deus non est laudandus ore.

Sed contra est quod in Psal. LXIII. 6. dicitur: *Labiis exultationis laudabit os meum.*

Respondeo dicendum, quod verbis alia ratione utimur ad Deum, & alia ratione ad hominem. Ad hominem enim utimur verbis, ut conceptum nostri cordis, (b) quem non potest cognoscere nisi verbis nostris, ei exprimamus. Et ideo laude ore ad hominem utimur, ut vel ei, vel aliis innotescat quod bonam opinionem de laudato habemus; ut per hoc & ipsum qui laudatur, ad meliora provocemus, & alios apud quos laudatur, in bonam opinionem, & reverentiam, & imitationem ipsius inducamus. Sed ad Deum verbis utimur, non quidem ut ei qui est inspector cordium, nostros conceptus manifestemus, sed ut nosip-

fos, & alios audientes ad ejus reverentiam inducamus.

Et ideo necessaria est laus oris, non quidem propter Deum, sed propter ipsum laudantem: cuius affectus excitatur in Deum ex laude ipsius, secundum illud Psalm. XLIX. 23. *Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutarem Dei.* Et inquantum homo per divinam laudem affectu ascendit in Deum, intantum per hoc retrahitur ab his quæ sunt contra Deum, secundum illud Isai. XLVIII. 9. *Lauda mea infrenabo te, ne intereas.* Prodest etiam laus oris ad hoc quod aliorum affectus provocetur in Deum: unde dicitur in Psalm. XXXIII. 1. *Semper laus ejus in ore meo: & postea subditur: Audiant mansueti, & legentur: Magnificate Dominum mecum.*

Ad primum ergo dicendum, quod de Deo dupliciter possumus loqui. Uno modo quantum ad ejus essentiam: & sic, cum sit incomprehensibilis, & ineffabilis, major est omni laude. Debetur autem ei secundum hanc comparationem reverentia, & laus honor: unde & in Psalm. LXIV. secundum translationem Hieronymi (in suo Psalter. Hebraico, & in Vers. Chald.) dicitur: *Tibi fiet laus, Deus, quantum ad primum; & tibi reddetur votum, quantum ad secundum.* Alio modo secundum effectus ipsius, qui in nostram utilitatem ordinantur: & secundum hoc debetur laus Deo: unde dicitur Isai. LXIII. 7. *Miserationum Domini recordabor: laudem Domini super omnibus quia reddidit nobis Dominus: & Dionysius dicit 1. cap. de div. Nomin. (à med. lect. 11.) Omnem sanctorum Theologorum hymnum, id est divinam laudem, invenies ad beatorum Thearchie, id est Divinitatis, processus manifestative, & laudative Dei nominationes dividenter.*

Ad secundum dicendum, quod laus oris inutilis est laudanti, si sit sine laude cordis. Tunc enim loquitur Deo laudem, dum magna operum ejus recogitat cum affectu. Vallet tamen exterior laus oris ad excitandum interiorum affectum laudantis, & ad provocandum alios ad Dei laudem, sicut dictum est (in corp. art.)

Ad tertium dicendum, quod Deum non laudamus propter utilitatem suam, sed propter utilitatem nostram, ut dictum est (in corp. art.)

ARTICULUS II.

Utrum in divinis laudibus sine cantu assumendi.

Locis art. 1. indubit.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod cantus non sine assumendi in laudem divinam. Dicit enim Apostolus ad Coloss. III.

16. *Docentes, & cimonentes vosmetipsos in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus.* Sed nihil debemus assumere in divinum cultum præter ea quæ nobis auctoritate Scripturæ traduntur. Ergo videtur quod non debemus uti in divinis laudibus canticis corporalibus, sed solum spiritualibus.

2. Præterea. Hieronymus super illud ad Ephes. v. *Cantantes, & psallentes in cordibus vestris Domino.* (& hab. cap. *Cantantes*, dist. XCII.) dicit: „Audiant hæc adolescentuli, „audiant hi quibus in Ecclesia est psallendi „officium: Deo non voce, sed corde can- „tandum: nec in tragediorum modum gut- „tur, & fauces medicamine linitende sunt, „ut in Ecclesia, theatralis moduli audian- „tur, & cantica. “ Non ergo in laudes Dei sunt cantus assumendi.

3. Præterea. Laudare Deum convenit parvis, & magnis, secundum illud Apoc. XIX. 5. *Laudem dicite Deo vestro omnes sancti ejus, & qui timeatis Deum, paullim, & magni.* Sed majores, qui sunt in Ecclesia, non decet cantare: dicit enim Gregorius (in Regül. Lib. IV. epist. XLIV. à princ.) & habetur in Decretis dist. XCII. cap. *in sancta Romana Ecclesia: Presenti decreto constituto ut in sede hac sacri altaris ministri cantare non debeant.* Ergo cantus non conveniunt divinis laudibus.

4. Præterea. In veteri lege laudabatur Deus in musicis instrumentis, & humanis cantibus, secundum illud Psal. XXXII. 2. *Confitemini Domino in cythara, in psalterio decem chordarum psallite illi: cantate ei canticum novum.* Sed instrumenta musica, sicut citharas, & psalteria, non assumit Ecclesia in divinas laudes, ne videatur judaizare. Ergo pari ratione nec cantus in divinas laudes fari assumendi.

5. Præterea. Principalior est laus mentis quam laus oris. Sed laus mentis impeditur per cantus: tum quia cantantium intentio abstractitur à consideratione eorum quæ cantant, dum circa cantum student: tum etiam quia ea quæ cantantur, minus ab aliis intelligi possunt, quam si sine cantu proferrentur. Ergo cantus non sunt in divinis laudibus assumendi.

Sed contra est quod beatus Ambrosius in Ecclesia Mediolanensi cantus instituit, ut Augustinus refert Lib. IX. Confess. (cap. VII.)

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est (art. præc.) laus vocalis ad hoc necessaria est ut affectus hominis provocetur in Deum. Et ideo quæcumque ad hoc utilis esse possunt, in divinas laudes congruenter assumuntur. Manifestum est autem quod secundum diversas melodias sonorum, animi hominum diversimode disponuntur, ut patet per Philosophum in VIII. Polit. (cap. VI. 6. & VII.) & per Boetium in prologo musica (scilicet Lib. I. c. I. à med.)

Et

Et ideo fatubriter fuit institutum ut in divinis laudes cantus assumerentur, ut animi infirmorum magis provocarentur ad devotionem. Unde Augustinus dicit in X. Confels. (cap. xxxi. à med.) *Ad vocem cantandi consuetudinem approbare in Ecclesia, ut per oblectamenta aurium infirmior animus in affectum pietatis affurgat: & de seipso dicit in IX. Confels. (cap. vi. in fin.) Flevis in hymnis, & canticis suis, susceptionis Ecclesie tuae vocibus commotus acriter.*

Ad primum ergo dicendum, quod cantica spiritualia possunt dici non solum ea quæ interioriter canuntur in spiritu, sed etiam ea quæ exterioriter ore cantantur, in quantum per huiusmodi cantica spiritualis devotio provocatur.

Ad secundum dicendum, quod Hieronymus non simpliciter vituperat cantum, sed reprehendit eos qui in Ecclesia cantant more theatro, non propter devotionem excitandam, sed propter ostentationem, vel delectationem provocandam. Unde Augustinus dicit in X. Confels. (cap. xxxi. à cir. fin.) *Cum mihi accidit ut me amplius cantus quam res que canitur, moveat, penaliter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem.*

Ad tertium dicendum, quod nobilior modus est provocandi homines ad devotionem per doctrinam, & predicationem quam per cantum. Et ideo diaconi, & prelati, quibus competit per predicationem, & doctrinam animos hominum provocare in Deum, non debent cantibus insistere, ne per hoc à majoribus retrahantur. Unde ibidem Gregorius dicit, *Consuetudo est valde reprehensibilis ut in diaconatus ordine constituti modulationi vocis interserviant, quos ad predicationis officium, & eleemosynarum studium vacare congruet.*

Ad quartum dicendum, quod, sicut Philosophus dicit in VIII. Polit. (cap. v. cir. med.) *neque fistulas ad disciplinam est adducendum, neque aliquid aliud artificiale organum, puta citharam, & si quid tale alterum est; sed quæcumque faciunt auditores bonos.* Huiusmodi enim musica instrumenta magis animum movent ad delectationem, quam per ea formetur interior bona dispositio. In veteri autem testamento usus erat talium instrumentorum: tum quia populus erat magis durus, & carnalis, unde erat per huiusmodi instrumenta provocandus, sicut & per promissiones terrenas: tum etiam quia huiusmodi instrumenta corporalia aliquid figurabant.

Ad quintum dicendum, quod per cantum quo quis studiose ad delectandum utitur, abstrahitur animus à consideratione eorum quæ cantantur. Sed si aliquis canit propter devotionem, attentius considerat quæ dicuntur:

(a) *Al. aliquando.*

tum quia diutius moratur super eodem: tum quia, ut Augustinus dicit in X. Confels. (cap. xxxi. à princ.) *omnes affectus spiritus nostri pro suavi diversitate habent proprios modos in voce, atque cantu, quorum secuta familiaritate excitantur.* Et eadem etiam est ratio de audientibus, in quibus etsi (a) aliqui non intelligant quæ cantantur, intelligunt tamen propter quod cantantur, scilicet ad laudem Dei: & hoc sufficit ad devotionem excitandam.

QUÆSTIO XCII.

De vitio religioni oppositi, & primo de superstitione, in duos articulos divisam.

Postea considerandum est de vitio religioni oppositi: & primo de illis quæ cum religione conveniunt in hoc quod exhibent cultum divinum; secundo de vitio manifestam contrarietatem ad religionem habentibus, per contemptum eorum quæ pertinent ad divinum cultum. Primum autem horum pertinet ad superstitionem; secundo ad irreligiositatem. Unde primo considerandum est de ipsa superstitione, & de partibus ejus: deinde de irreligiositate, & partibus ejus.

Circa primum queruntur duo.

Primo, utrum superstitio sit vitium religioni contrarium.

Secundo, utrum habeat plures partes, seu species.

ARTICULUS I. 497

Utrum superstitio sit vitium religioni contrarium.

Inf. quæst. xciv. art. 1. cor. & quæst. xc. art. 1. cor. & quæst. cxii. art. 3. cor. & I. dist. ix. quæst. 11. art. 1. quæst. 2. ad 3.

AD primum sic proceditur. Videtur quod superstitio non sit vitium religioni contrarium. Unum enim contrarium non ponitur in definitione alterius. Sed religio ponitur in definitione superstitionis: dicitur enim superstitio esse religio supra modum servata, ut patet in Glossa ad Colos. (interl.) 11. super illud, *Quæ sunt rationem habentia sapientis in superstitione.* Ergo superstitio non est vitium religioni contrarium.

2. Præterea. Isidorus dicit in Lib. X. Ety. (ad lit. S.) *Superstitiosus noster Cicero appellatur, qui totos dies deprecabatur, & immolabant, ut sui sibi liberi superstites fierent.* Sed hoc etiam potest fieri secundum veram religionis cultum.

Ergo

Ergo superstitio non est vitium religioni oppositum.

2. Præterea. Superstitio quemdam excessum importare videtur. Sed religio non potest habere excessum: quia, sicut supra dictum est (quæst. lxxxv. art. 5. ad 3.) secundum eam non contingit æquale Deo reddere ejus quod debemus. Ergo superstitio non est vitium religioni oppositum.

Sed contra est quod Augustinus dicit in Lib. de decem chordis (cap. ix. à med.) *Tangit primam chordam, qua colitur unus Deus, & cecidit bestia superstitioni.* Sed cultus unius Dei pertinet ad religionem. Ergo superstitio religioni opponitur.

Respondetur dicendum, quod, sicut supra dictum est (q. lxxxv. art. 5. ad 3.) religio est virtus moralis. Omnis autem virtus moralis in medio consistit, ut supra habitum est (1. 2. quæst. lxxv. art. 1.) Et ideo duplex vitium virtuti morali opponitur: unum quidem secundum excessum; aliud autem secundum defectum. Contingit autem excedere medium virtutis non solum secundum circumstantiam quæ dicitur quantum, sed etiam secundum alias circumstantias: unde & in aliquibus virtutibus, sicut in magnanimitate, & magnificencia, vitium excedit virtutis medium: non quia ad majus aliquid tendat quam virtus, sed forte ad minus; transcendit tamen virtutis medium, in quantum facit aliquid cui non debet, vel quando non debet, & similiter secundum alia huiusmodi, ut patet per Philosophum in IV. Ethic. (cap. 11. & v.)

Sic ergo superstitio est vitium religioni oppositum secundum excessum: non quia plus exhibeat in cultum divinum quam vera religio; sed quia exhibet cultum divinum vel cui non debet, vel eo modo quo non debet.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut bonum metaphoricè dicitur in malis, prout dicitur bonum latronem; ita etiam nomina virtutum quandoque tranlumptive accipiuntur in malis; sicut prudentia quandoque ponitur pro astutia, secundum illud Luc. xvii. 8. *Filius huius seculi prudentiores filiis lucis sunt: & per hunc modum superstitio dicitur esse religio.*

Ad secundum dicendum, quod aliud est etymologia nominis, & aliud est significatio nominis. Etymologia attenditur secundum id à quo imponitur nomen ad significandum; nominis vero significatio attenditur secundum id ad quod significandum nomen imponitur: quæ quandoque diversa sunt: nomen enim lapidis imponitur à lesione pedis; non tamen hoc significat; alioquin ferrum, cum pedem lædat, lapis esset. Similiter etiam nomen superstitionis non oportet quod significet illud à quo nomen est impositum.

Ad tertium dicendum, quod religio non potest habere excessum secundum quantitatem absolutam; potest tamen habere excessum secundum quantitatem proportionalem, prout scilicet in cultu divino fit aliquid quod fieri non debet.

ARTICULUS II. 498

Utrum sint diversæ superstitionis species.

Inf. quæst. xciv. art. 1.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod non sint diversæ superstitionis species. Quia secundum Philosophum in I. Topic. (cap. xlii. ante med.) *si unum oppositorum dicitur multipliciter, & reliquum. Sed religio, cui opponitur superstitio, non habet diversis species, sed omnes ejus actus ad unam speciem referuntur. Ergo nec superstitio habet diversas species.*

2. Præterea. Opposita sunt circa idem. Sed religio, cui opponitur superstitio, est circa ea quibus ordinatur in Deum, ut supra habitum est (quæst. lxxxv. art. 1.) Non ergo species superstitionis, quæ opponitur religioni, possunt attendi secundum aliquas divinationes humanorum eventuum; vel secundum aliquas observationes humanorum actuum.

3. Præterea. Ad Coloss. 11. super illud, *Quæ sunt rationem habentia sapientia in superstitione*, dicit Glossa (ord. Ambros. in fi. cap.) *id est in simulata religione.* Ergo etiam simulatio debet poni species superstitionis.

Sed contra est quod Augustinus in II. de doctr. christ. (cap. xx. xxi. xxxii. xxxiii. & xxxiv.) diversas species superstitionis assignat.

Respondetur dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. præc.) vitium superstitionis consistit in hoc quod transcendit virtutis medium secundum aliquas circumstantias, ut supra dictum est (ibid. & 1. 2. quæst. lxxv. art. 9.) Non enim qualibet circumstantiarum corruptarum diversitas variat peccati speciem, sed solum quando referuntur ad diversa objecta, vel diversos fines: secundum hoc enim morales actus speciem sortiuntur, ut supra habitum est (1. 2. quæst. 1. art. 3. & quæst. xviii. art. 4. 6. 10. & 11.)

Diversificantur ergo superstitionis species primo quidem ex parte modi; secundo ex parte objecti. Potest enim divinus cultus exhiberi vel cui exhibendus est, scilicet Deo vero, modo tamen indebito; & hæc est prima superstitionis species: vel cui non debet exhiberi, scilicet cuiusque creatura; & hoc est aliud superstitionis genus, quod in multis species dividitur secundum diversos fines divini cultus.

Or-